

praktijkaart ZMBR: stompzwachtelen

versie 2025 | gebaseerd op de Vilans KICK-protocollen

zwachtelen van onder- en bovenbeenstomp: leg het been in de juiste houding, controleer het been en zwachtel de stomp

benodigheden

- zwachtels: Elset S compressiezwachtel 12m x 10 cm wit
- pleister, schaar en afvalbak
- steun voor been (zoals krukje/beensteun)
- stoel/kruk voor de hulpverlener

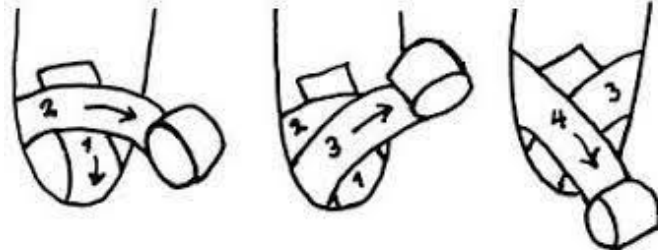
complicatie tijdens de behandeling

de cliënt ervaart een kloppend gevoel na aanbrengen van de zwachtel:
verwijder de zwachtel en breng met minder druk opnieuw aan

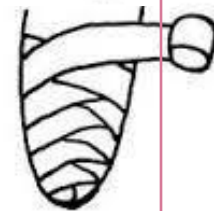
werkwijze

1. pas handhygiëne toe
2. maak een schoon werkveld en zet daarop de benodigheden binnen handbereik
3. hang enkele repen pleister van circa 10 centimeter binnen handbereik
4. inspecteer de zwachtels op stevigheid, gladheid en of ze strak opgerold zijn
5. laat de cliënt een comfortabele houding aannemen, waarbij de stomp makkelijk bereikbaar is
6. zet, wanneer van toepassing, de stoel/kruk voor jezelf klaar en neem hierop plaats
7. inspecteer de stomp op: beschadiging van de huid; droge huid; oedeem; temperatuur; kleur; jeuk of pijn en hygiëne
8. neem de zwachtel in de hand en leg het begin van de zwachtel op de bovenzijde van de stomp, ongeveer 10 centimeter vanaf het uiteinde; kijk tijdens het zwachtelen in de rol
9. leid de zwachtel schuin over het uiteinde van de stomp naar de achterzijde en fixeer de zwachtel met een halve circulaire winding om de bovenzijde van de stomp (zie afbeelding 1)
10. leid de zwachtel schuin via de achterzijde naar het uiteinde van de stomp in tegengestelde richting van de eerste winding; en via de bovenzijde weer omhoog
11. leid de zwachtel via de achterzijde van de stomp naar de andere kant, en vervolgens weer schuin naar beneden naar het uiteinde van de stomp
12. leid de zwachtel via de achterkant van de stomp naar de andere kant en vervolgens schuin omhoog
13. herhaal de stappen 11 en 12, waarbij je de zwachtel steeds circa 1/3 over de voorgaande slag legt (vissengraatmotief, zie afbeelding 2); de druk aan het uiteinde (distaal) is groter dan bovenaan de stomp (proximaal); de tweede (en mogelijk derde) zwachtel gaat door waar de eerste ophoudt; zet het einde van de zwachtel vast met 2 stukken pleister
14. bij zwachtelen bovenbeen: stop het zwachtelen tot bij de lies, leid de zwachtel met een toer om het middel heen en schuin weer terug naar het bovenbeen (zie afbeelding 3 links); bij zwachtelen onderbeen: stop het zwachtelen tot aan de knie (zie afbeelding 3 rechts), zet de zwachtel met 2 circulaire toeren vast boven de knie
15. fixeer de zwachtel met enkele stukken pleister
16. ruim de materialen op
17. pas handhygiëne toe
18. noteer de handeling en eventuele bevindingen

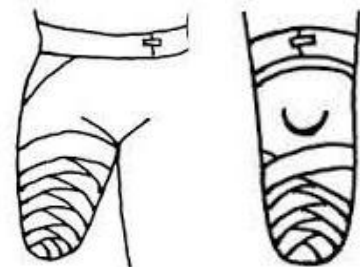
afbeelding 1

afbeelding 2

afbeelding 3

aandachtspunten stompzwachtelen

stompzwachtelen

- na een amputatie krijgt de cliënt meestal een gipsverband om het stompoedeem in de eerste dagen na de operatie tegen te gaan
- start met zwachtelen van de stomp als het gips is verwijderd
- inspecteer en verbind de amputatiewond (stomp) regelmatig
- zwachtel de stomp 'conisch' (kegelvormig) als voorbereiding op het dragen van een prothese
- nadat de prothese is aangemeten (en de stomp een stabiele omvang heeft), is het nog steeds belangrijk om te zwachtelen; de omvang van de stomp kan tijdens het oefenen met de prothese (als de spieren intensief worden gebruikt) weer veranderen
- het aanmeten van een elastische stompkous (liner) kan een alternatief zijn voor het zwachtelen
- door de liner of de zwachtel een korte periode af te laten, is het mogelijk om te testen of de omvang van de stomp ook zonder liner/zwachtel hetzelfde blijft
- soms wordt bij een bovenbeenamputatie gebruik gemaakt van een compressiekous met broekje in plaats van zwachtels; deze kousen zijn in verschillende maten verkrijgbaar

het zwachtelen van de stomp zorgt voor:

- vermindering en voorkomen van oedeemvorming;
- bereiken van een zo goed mogelijke vorm van de stomp
- bevordering van het wondgenezingsproces
- bescherming van de stomp

algemene aandachtspunten

- ga samen met de behandelaar na wat de beste zwachteltechniek voor de cliënt is en of er vaataandoeningen zijn om rekening mee te houden
- bepaal samen met de behandelaar de juiste soort en maat zwachtels
- gebruik bij een bovenbeenamputatie 2 of 3 zwachtels: bij windingen om het middel zijn er soms meer nodig, bij een onderbeenamputatie 1 of 2 zwachtels gebruiken
- breng de zwachtels bij voorkeur 's morgens voor het opstaan (opnieuw) aan, het been is dan nog relatief slank
- verzorg de huid, als dat nodig is, 's avonds
- kijk tijdens het zwachtelen 'in de rol'

aandachtspunten bij het zwachtelen

- inspecteer voor het zwachtelen de wond; raadpleeg de arts bij tekenen van infectie
- leg de zwachtels glad en zonder kreukels aan om drukplekken te voorkomen
- de zwachtel moet het strakst aansluiten (meeste druk) om het distale (onderste) eind van de stomp; zwachtel naar boven toe minder strak (conisch zwachtelen)

- geef alleen druk in de schuine slagen, geef nooit druk in de horizontale slagen, omdat dit de stomp afbindt, waardoor het vocht er niet uit kan
- vraag de cliënt om tijdens het zwachtelen de knie of heup gestrekt te houden
- zwachtel een bovenbeenstomp tot de lies, bij te hoog zwachtelen in de lies is er een risico op afknellen
- zet de zwachtels vast met pleister, niet met fixatieklemmetjes
- breng de pleister niet circulair om de stomp aan, dit belemmert de bloedsomloop
- als alle zwachtels zijn aangelegd, mogen er geen openingen ('vensters') te zien zijn

aandachtspunten ten aanzien van de stomp

- na de amputatie kunnen fantoomsensaties (tinteling, druk, warmte of koude) en/of pijn optreden in het ontbrekende lichaamsdeel; geef op voorschrift van de arts (pijn)medicatie
- overleg met de fysiotherapeut of ergotherapeut bij neiging tot afwijkende stand van de stomp:
 - bovenbeenstomp kan omhoog gaan staan: regelmatig buikligging kan helpen
 - onderbeenstomp kan naar beneden hangen
 - leg in de (rol)stoel een plankje waar onderbeen gestrekt op kan rusten
 - leg een kussen onder het einde van de stomp (niet bij bovenbeenstomp)